

NOVE KOMPONENTE U TEORIJAMA SOCIJALNO NEPRIHVATLJIVIH VIDOVA PONAŠANJA MLADIH

BRANKO MILOSAVLJEVIĆ
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 316.6
Pregledni rad

Primljeno: 1988 - 02-15

U radu se razmatraju ranije poznate (anomije, subkulture) i novije teorije (socijalne kontrole, socijalnog učenja, samoodbacivanja ili self-rejection) socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih. Ono što povezuje ove teorije jeste njihova zasnovanost na socijalno psihološkim kategorijama. Na taj način socijalizacija mladih je dobila jedno od centralnih mjesta u objašnjavanju socijalno neprihvatljivih ponašanja mladih.

U razmotrenim teorijama posebno je diskutabilno: prenamaglašavanje uloge socijalno psiholoških komponenti, odnosno inkorporacija modernog biheviorizma u eksplanaciji devijantnih ponašanja mladih i velika sličnost među njima prema temeljnim komponentama tako da se njihova razlika u naslovima ne očituje i u onome na čemu se zasnivaju. Čini se da bi se ti nedostaci mogli prevazići, ako bi se teorije više temeljile na bazičnim korijenima koji su više u tehnološkoj klasnoj života i rada nego samo u korelacijama sa socijalno psihološkim kategorijama. Te kategorije, iako u tom pogledu imaju određeno značenje, također, su rezultat kompleksnog jedinstva modela uticaja koji potiču iz tehnologije klasnog života i rada u savremenom društvu. Zbog svega toga dalja teorijska istraživanja su neophodna u ovom području.

Uvod

Odvojeno izučavanje socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih od takvih ponašanja odraslih temelji se na određenim razlozima: Prvo, tradicionalno se odvajaju ponašanja mladih od ponašanja odraslih. Ta tradicija ima dugu prošlost. Svjedoče o tome zapisi iz daleke prošlosti. Jedan potiče od egipatskog sveštenika iz 4000. godine pr. n. e., a glasi: »Naša se zemlja degenerisala u ovim zadnjim danima. Postoje znakovi da je svijet došao do konca, jer djeca ne slušaju više roditelje«. Drugi potiče iz razgovora grčkog filozofa Sokrata o ponašanju mladih. U tom razgovoru, kako se navodi, Sokrat je kazao: »Djeca sada vole luksuz, ona imaju loše vladanje, prezir prema autoritetu, ona pokazuju nepoštovanje starijih i vole brbljanje umjesto učenja...«

Drugo, socijalno neprihvatljiva ponašanja mladih, kako navode neki autori (Jašović, 1978), u mnogim svojim dimenzijama, a naročito s obzi-

---

* Rad je rađen u okviru projekta »Socijalni i razvojni problemi formiranja ličnosti mladih« koji finansira SIZ znanosti SRH u razdoblju 1986—1990.

rom na čitav niz socijalnih, psiholoških, pravnih i drugih obilježja, razlikuje se od ponašanja odraslih.

Treće, odvojeno izučavanje neprihvatljivog ponašanja mladih osniva se na potrebi da se s obzirom na dob i druge karakteristike osoba ovog uzrasta iznađu primjereni načini za smanjenje obima socijalno neprihvatljivih ponašanja. Međutim, i pored toga, duže vremena većina poznatih klasičnih teorija (anomije, socijalne dezorganizacije, biološke, psihološke) kriminaliteta odraslih korištena je i u proučavanju maloljetničke delinkvencije. U drugoj polovini ovog vijeka nastaje više teorijskih pristupa i teorija koje se bave isključivo tzv. devijantnim ponašanjem mladih. U većini tih teorija socijalno neprihvatljiva ponašanja mladih (umjesto navedenog izraza u teorijama koje ćemo razmotriti koristi se izraz devijantna ponašanja), pripisuju se slijedećim faktorima: biološkim, psihološkim ili pojedinim agensima socijalizacije. Biološke ili psihološke odredice uzimaju se u biološkim teorijama kao gotove činjenice (tjelesne anomalije, mentalne anomalije kao npr. ekstrovertirani neurotik, Eysenck, 1977) čiji je učinak na nastanak devijantnog ponašanja, uglavnom, genetički programiran. Pojedini agensi odnosno faktori socijalizacije («anomična sredina», «razoreni dom», «subkultura ili kontrakultura», «vršnjaci» i sl.) uzimaju se kao »potkrepljenje«, »izloženost različitim modelima« i sl. koja uzrokuju razne vidove socijalno neprihvatljivog ponašanja. Kako ranije tako i novije biološke teorije nisu donijele argumentaciju koja bi mogla biti prihvatljiva u objašnjavanju socijalno neprihvatljivih ponašanja mladih zbog toga se njima nećemo posebno ni baviti. Umjesto toga razmotrit ćemo neke (a) ranije poznate teorije revitalizirane s novim komponentama i (b) novije teorije socijalno neprihvatljivih ponašanja mladih.

Ranije teorije revitalizirane sa novim komponentama

Među takve teorije spadaju teorija anomije i subkulture ili kontra-kulture.

Teorija anomije potiče od Dirkema. U savremenoj literaturi razvoju te teorije doprinio je Merton (1949). Prema Mertonovom određenju teorije anomije u svakom kulturnom društvu postavljaju se određeni ciljevi kojim teže članovi društva. Delinkvencija nastaje kao posljedica raskoraka između aspiracija stečenih socijalizacijom i realnih institucionalnih načina ostvarivanja tih aspiracija. U nemogućnosti da svoje aspiracije zadovolje na institucionalno određen način pripadnici nižeg klasnog, etničkog i rasnog statusa doživljavaju nezadovoljstva zbog kojih se devijantno ponašaju. Novi elementi u teoriji anomije dovode do njenog označavanja nazivom («strain theory») »teorija napregnutosti« ili teorija »diferenciranih mogućnosti«.

Među nove elemente spada i navođenje diskrepancije između obrazovnih i radnih ciljeva. Ta diskrepancija može da dovede do napetosti a napetost do korištenja nelegitimnih načina ponašanja.

Dakle, teorija anomije temelji se na pritisku, nepregnutosti, koja čini motivacionu snagu za devijantno ponašanje, delinkvenciju. Novija provjeravanja teorije anomije, (strain theory) teorije napregnutosti, osporavaju neke od klasičnih komponenti ove teorije. Prvo, niz istraživanja (Elliott i Voss, Cold, Hirschi, Johnson, Liska, navodi Agnew, 1985) nalazi da je delinkvencija najviša kada su aspiracije i očekivanja bili niski i, obrnuto, delinkvencija je bila najniža kada su aspiracije i očekivanja bile najviše. Taj nalaz je suprotan osnovnoj Mertonovoj postavci da delinkvencija nastaje kao posljedica raskoraka između aspiracija i očekivanih načina za njihovo zadovoljenje.

Drugo, istraživanja osporavaju značajnu komponentu teorije anomije (odnosno strain theory) o uzročnom odnosu između klasnog porijekla i delinkvencije. Ova teorija predviđa da se delinkvencija koncentriše u niže klase odnosno da ljudi nižeg socijalnog statusa, zbog toga što ne mogu da postignu uspjeh ili srednji klasni status, ulaze u svijet delinkvencije. Nasuprot tome istraživanja su pokazala da je delinkvencija svakodnevna stvar u srednjoj klasi i da je odnos između klase i delinkvencije neznatan i zanemarljiv (Agnew, 1985). Navadni nalazi revidiraju teoriju anomije. Ona postaje sve više socijalno psihološka i sve više liči na poznatu teoriju frustracija. U nekim ispitivanjima to se posebno očituje (Agnew, 1985; Sergave i dr. 1985). Polazi se od toga da većina adolescenata živi i razvija se u sredinama kao što su porodica i škola. U slučajevima kada su ove sredine mučne, averzivne, postoje male ili nikakve šanse da ih adolescenti legalno napuste. Ta blokada dovodi do frustracija, a one do nelegalnog pokušaja da se izbjegne mučna i averzivna porodica ili škola i sl. odnosno do socijalno neprihvatljivog ponašanja. Oslanjajući se na frustracije teorija anomije se postupno udaljava od svojih klasičnih komponenti i postaje slična teoriji frustracija, teoriji obuzdavanja i sl.

Teorija subkulture (kontrakulture). Pojmom subkultura »se označavaju normativni sistemi onih užih grupa koje su se djelomično izdvojile iz društva i individualizirale kao poddruštva unutar šire zajednice« (Militinović, 1976). Kao primjer subkulture koja stoji u konfliktu sa opštom kulturom ističe se delinkventna subkultura. Prema Cohenu (autoru teorije subkulture, 1939), subkultura, kao što je maloljetnička banda, nastaje kao posljedica klasne strukture društva (Cohen je do teorije subkulture došao istražujući u SAD) koja onemogućava mlade iz nižih slojeva da učestvuju u vrijednostima koje stvaraju srednji i viši slojevi društva. Zbog toga mladi razvijaju sopstvenu subkulturu, suprotstavljajući svoje vrijednosti vladajućim vrijednostima. Tako, umjesto da svoje samopotvrđivanje postižu uspjehom u školi, u porodici itd., oni ih ostvaruju u podvizima uličnih gangova. Tako nastaju »kontrakulture norme«, »kontrakturni sistemi vrijednosti«. Zbog toga se delinkventna subkultura naziva i »kontrakulturom«. Ona se manifestira i u vidu spoljnjih oznaka njenih pripadnika: posebno odijevanje, frizura, govor

ša izrazima agresije i sl. Teorija subkulture (ili kontrakture) u literaturi ima kontraverzno značenje. Postoji nepokolebljiva grupa autora koja je podržava i grupa autora koja je skeptična prema teoriji subkulture (Smeja i Rojek, 1986). Autori, koji unose nove elemente u teoriju subkulture kao Smeja i Rojek (1986), ističu da je osnovna teza teorije subkulture da su socijalna ponašanja produkt grupne moći. U tom smislu se navodi da je narkomanija primarno fenomen vezan za grupu vršnjaka u kojima se mladi socijaliziraju i za uživanje droge. Budući da je socijalni kontekst tako snažna determinanta Goode (navodi Smeja, 1986), ističe da se narkomanija javlja kao »sociogenetski aktivitet«, jer tehnike i uživanje droge se uči u grupi. Naime, sve ukazuje da je učenje uživanja droge rijetko ili isključivo izvan konteksta grupa vršnjaka.

Novija određenja šta su komponente teorije subkulture pokazuju da se za temeljne komponente ne uzima porijeklo pripadnika nego socijalno psihološke komponente kontrakture kao što su: sistem vrijednosti (koji potkrepljuje određeni vid devijantnosti), socijalni pritisak, socijalne veze, vrijednosna orijentacija vršnjaka, nekonformizam i sl. Time i teorija subkulture (kontrakture) postaje socijalno psihološka teorija.

Novije teorije socijalno neprihvatljivih ponašanja mladih

Među novije teorije socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih mogu se navesti: teorija socijalne kontrole (social control theory), teorija socijalnog učenja (social learning theory) i teorija samoodbacivanja (self-rejection theory).

Teorija socijalne kontrole zamišljena je kao teorija kriminaliteta i uopšte maloljetničke delinkvencije. Prema ovoj teoriji (autor Hirschi, 1969) delinkventno ponašanje nastaje kada se veze individue sa društvom smanjuju ili prekidaju. Teoriju socijalne kontrole čine četiri elementa: privrženost (odanost) drugima, povjerenje u socijalne institucije, vjeronje u konvencionalne (uobičajene) vrijednosti i norme i učešće u konvencionalnim aktivnostima. Teorija polazi od postulata da je svaki od ova četiri elementa pozitivan sa konformizmom. Osobe privržene (odane) delinkventima ponašaće se devijantno, a osobe koje prihvataju konvencionalne aktivnosti u društvu imaju malo vremena i energije za druge aktivnosti odnosno aktivnosti koje inkliniraju socijalno neprihvatljivom ponašanju, npr. uključenost u školske aktivnosti mogu se posmatrati kao »ulog u konformizam« koji ograničava adolescenta da se ponaša delinkventno. S druge strane, privrženost vršnjacima delinkventima facilitira kod delinkvenata nekonvencionalno ponašanje, odnosno delinkventno ponašanje. Prema tome, svi elementi teorije socijalne kontrole ili socijalne veze odnose se na konvencionalnu socijalnu vezu. Ukoliko je ona smanjena ili prekinuta, onda dolazi do delinkventnog ponašanja. Neke novije provjere ove teorije (Murray, 1986) pokazuju da

je potrebno ovu teoriju pročititi i modificirati uvođenjem motivacionih faktora i da je ona manje pogodna za objašnjavanje devijantnog ponašanja adolescenata od teorije socijalnog učenja (Akers, 1985).

Teorija socijalnog učenja (social learning theory)

Među navođene u literaturi psihološke teorije kriminaliteta spada i teorija socijalnog učenja (autori teorije su Bandura i Walters, 1963) Socijalna teorija učenja polazi od toga da se stavovi, vrijednosti i ponašanja uče direktno ili preko modela. Prema ovoj teoriji ljudi uče agresivno i nasilno ponašanje isto kao što uče brojati, raditi i sl.

Sociološka orijentacija u objašnjavanju devijantnosti teorijom socijalnog učenja šire započinje studijom »Devijantno ponašanje«, sociologa Akersa (1977). U smislu te teorije socijalno ponašanje se stiče preko neposrednih uslova (okolnosti) i preko imitacije ili drugih modela ponašanja i osnažuje nagradama (pozitivni podsticaj), kaznama (negativni podsticaj) ili smanjenjem neugodnosti stimulusa (pozitivna kazna). Ova teorija (prema autoru Akersu, 1985) je nastala integracijom teorije »diferencijalne asocijacije« i teorije »diferencijalnog socijalnog potkrepljenja«. Prema teoriji diferencijalne asocijacije (autor teorije je Sutherland, 1949) devijantno ponašanje je proizvod interakcije sa drugim licima u raznim tzv. intimnim personalnim grupama (intimate persons groups«), odnosno u asocijacijama koje su prostorno i psihološki najbliže delinkventu. Iz toga proizlazi da se pojedinac devijantno ponaša zbog dodira sa kriminalnim uzorima. Ukratko, prema teoriji diferencijalne asocijacije delinkventom se postaje ukoliko su kontakti sa kriminalnim uticajima jači od kontakata sa osobama i asocijacijama sklonim poštovanju socijalnih normi, zakona. S druge strane, teorija »diferencijalnog socijalnog potkrepljenja« počiva na postulatu da se devijantno ponašanje (npr. uživanje droge, alkohola i sl.) javlja kada u određenim okolnostima postoje više pozitivne ili neutralne nego negativne norme o određenom vidu devijantnog ponašanja. Kao njeni elementi mogu se navesti: prijateljsko odobravanje (nagrađivanje) ili neodobravanje) određenog vida devijantnog ponašanja; roditeljske zabrane (kao vid neformalnih zabrana); formalne zabrane (zakoni, organi vlasti) devijantnog ponašanja; roditeljsko potkrepljenje ili zabrana određenog vida ponašanja (adolescent prihvata ranije ili trenutne sankcije roditelja za određeni vid ponašanja) i sl. Može se kazati, teorija socijalnog učenja Akersa i saradnika pretpostavlja da u procesu socijalnog učenja, koji modelira i specificira interpersonalne odnose u različitim asocijacijama (one čine socijalne okolnosti u kojima je pojedinac izložen određenim normama i diferenciranim socijalnim potkrepljenjima), nastaju određeni vidovi socijalnog ponašanja, pa prema tome i devijantnog ponašanja.

Teoriju socijalnog učenja Akers i saradnici (1979) su provjeravali u vezi s uživanjem droge i alkohola. U istraživanju su zaključili da

njihovi nalazi značajno potvrđuju da se teorija može koristiti u objašnjavanju uživanja i korištenja štetnih substanci od strane adolescenata kao i to da bi daljim provjerama ovo mogla biti teorija i drugih vidova devijantnog ponašanja.

Akers i saradnici (1985) su testirali teoriju socijalnog učenja sa još dvije teorije devijantnog ponašanja, tj. teorijama anomije i socijalne kontrole. Rezultati ovog ispitivanja su pokazali da je teorija socijalnog učenja podesnija u odnosu na teoriju anomije i teoriju socijalne kontrole kao i da bi bilo potrebno integrirati teorije socijalnog učenja i teoriju socijalne kontrole.

Teorija samoodbacivanja (self-rejection). Određene ove teorije kao i njenu provjeru izvršio je u više istraživanja njen autor Kaplan (1972, 1975, 1980, 1982, 1986) Osnovne komponente ove teorije baziraju se na socijalnim stavovima. Stavovi prema Kaplanu predstavljaju glavnu organizaciju iskustva i akcije osobe. Teorija samoodbacivanja polazi od toga da su stavovi samoodbacivanja krajnji rezultat istorije iskustva člana grupe u kojoj on nije bio sposoban da se obrani od napada, adaptira ili savlada okolnosti koje podrazumijevaju samodevalvaciju (zbog potcjenjivanja i negativnih ocjena od drugih). Samodevalvacija i iskustvo u vezi s tim utiče na osobu da prihvata određene stavove. Posljedica toga je razvoj ličnosti s odsustvom motivacije za konformiranje. Teorija samoodbacivanja uključuje elemente, kako ističe Kaplan (1986), koji se javljaju i u drugim teorijama, i to:

- odbacivanje od strane vršnjaka;
- roditeljsko zanemarivanje;
- visoka očekivanja u pogledu postignuća;
- neuspjeh u školi;
- tjelesne stigme;
- socijalne stigme (socijalno porijeklo, odbačenost od drugih i sl.);
- umanjen spolni identitet;
- deficijentan ego i sl.

Osoba sa stavovima samoodbacivanja je spremna da traži alternativne modele odgovora (tj. devijantne) koji mu pružaju nadu za redukciju doživljaja ličnog pada. Devijantni modeli postaju za takvog subjekta jedino prihvatljive alternative koje moćno doprinose ličnoj samoeфикаsnosti. Prema tome, samoodbacivanje (self-rejection) je rezultat doživljaja i iskustva sa odbačenošću u svakodnevnoj okolini i kao takvo postaje dispozicija za devijantnost, devijaciju kao opšte ponašanje koje se obično označava kao nasilno, agresivno, devijantno i sl. Samoodbacivanje (self-rejection), drugim riječima, je posljedica lične percepcije o neposjedovanju cijenjenih atributa i neispunjavanju cijenjenog ponašanja kao i samopercepcije o neposjedovanju objekta za pozitivne stavove koje drugi imaju (Kaplan, 1982).

Teorija samoodbacivanja provjeravana je u vezi sa uživanjem droge i nađeno je da je samodevalvacija povezana sa članstvom u grupama bez motivacije za konformiranjem i grupama sa motivacijom za umanjivanje efekata socijalne kontrole. Sve to podstiče devijantna ponašanja, pa i uživanje droge. U samodevalviranim grupama (čiji članovi imaju stavove samodevalvacije, samoodbacivanja) uživanje droge je, kako pokazuje ovo istraživanje (Kaplan, 1982), norma, pravilo.

Komponentne veze ranijih i novijih teorija socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih

Ono što čini vezu između ranijih i novijih teorija socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih očituje se u sljedećem:

— Delinkvencija i drugi vidovi socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih ne posmatraju se izolirano jedni od drugih.

— Preovlađuje orijentacija da se ne može prosto prenositi neka teorija kojom se objašnjava jedan vid na drugi vid devijantnog ponašanja, npr. teorije koje se koriste u objašnjavanju kriminaliteta ne mogu se jednostavno prenositi i na objašnjavanje narkomanije.

— Neka istraživanja pokazuju (pod uticajem novih elemenata u ranijim teorijama i novijih teorija) da u objašnjavanju jednog vida socijalno neprihvatljivog ponašanja nije dostatna u pravilu samo jedna teorija. Također, postoje evidentni nalazi koji pokazuju da neke ranije odnosno novije teorije više odgovaraju u eksplanaciji jednih nego drugih vidova socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih.

— Novije teorije, kao i komponente ranijih teorija, uglavnom, se temelje na socijalno psihološkim kategorijama kao teorijskim osnovama. Na taj način, prema navedenim teorijama, socijalizacija mladih dobiva jedno od centralnih mjesta u objašnjavanju socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih.

— O nekim diskutabilnim elementima ranijih i novijih teorija devijantnog ponašanja, nakon izloženog, može se kazati: ono što ove teorije čini diskutabilnim jeste njihova sličnost po komponentama. Zbog toga ih lakše razlikujemo po nazivu nego po određenju i komponentama, npr. teorija anomije po »novim« elementima postaje sve više teorija frustracija, teorija obuzdavanja, teorija subkulture, teorija deferenciranih mogućnosti. Teorija socijalnog učenja je ustvari prosto spajanje već poznatih teorija: diferencijalne asocijacije i diferencijalnog socijalnog potkrepljenja. U širem njenom objašnjavanju autori ovu teoriju približavaju teoriji subkulture i teoriji socijalne kontrole.

Iako većina ovih teorija potiče od sociologa one su uglavnom zasnovane na socijalno psihološkim kategorijama. To se posebno očituje u teorijama: samoodbacivanja i teoriji socijalnog učenja koja kao da je inspirisana Tardeovim učenjem o imitaciji, jer ističe da se delinkventno ponašanje stiče učenjem u procesu dodira sa drugim licima i delinkvent-

nim asocijacijama (grupama). Tako izgleda da su ove teorije suviše usmjerene na mikro grupe i ličnost delinkventa a manje na druge faktore. Može se reći, ove teorije među komponente ističu subkulturu, stavove, vrijednosti, konflikte, frustracije i sl. Uticaj svega toga, bez sumnje, je etiološki značajan i može biti podesan za empirijska istraživanja socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih. Međutim, ako se ostane samo na tome što su osnovni postulati razmotrenih teorija, onda se ostaje na pozicijama inkorporacije modernog bihevizma u teorije socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih. Sveobuhvatnija naučna i teorijska saznanja socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih mogu se očekivati ako se budu više temeljila na njihovim stvarnim korijenima koji su više u tehnologiji sistema klasnog života i rada nego u korelacijama sa socijalno psihološkim kategorijama koje su, također, rezultat kompleksnog jedinstva uticaja iz tehnologije klasnog života i rada savremenog društva. Također, savremeni socijalni sistem, života i rada ne samo zbog svoje slojevitosti već i zbog toga što kao takav cjelina funkcionira, generira određene vrijednosti, vrijednosne orijentacije, ponašanja koja su suprotna institucionalnom, normativnom, konformističkom, vladajućem redu. Sve su to valjani razlozi za dalja teorijska istraživanja socijalno neprihvatljivih vidova ponašanja mladih.

Literatura:

1. Agnew, R.: A Revised Strain Theory of Delinquency, *Social Forces* 64 (1) (1985) 151—165.
2. Akers L. R.: *Deviant Behavior: I Social Learning Approach*, 2nd ed. Belmont: Wadsworth, 1977.
3. Akers, L. R., Krohm, D. M., Kaduce - Lanza, L., and Radosевич, M.: Social Learning and Deviant Behavior, *American Sociological Review*, 44 (1979) 636—655.
4. Akers, L. R. and Cochran, K. J.: Adolescent marijuana use: A test of three theories of deviant behavior, *Deviant behavior*, 6, (1985), 323—346.
5. Bandura, A. and Walters, H. R.: *Social learning and Personality Development*, Holt, Rinehart and Winston, 1963.
6. Cohen, A *The Study of Social Disorganization and Deviant Behavior*, u knjizi: *Socology Today*, ed, R. Merton, New York, 1959.
7. Eysenck, H. J.: *Crime and Personality*, London: Paladin, 1977.
8. Hirschi, T.: *Causes of Delinquency*, University of California Press, 1969.
9. Jašović Ž.: *Kriminologija maloljetničke delinkvencije*, Beograd, 1978.
10. Kaplan, H. B.: Toward a Generale Theory of Psychosocial Deviance, *Social Science and Medicine*, 6 (1972), str. 593—617.
11. Kaplan, H. B.: *Self-Attitudes and Deviant Behavior*, Pacific Palisaded, C. A. Goodyear, 1975.
12. Kaplan, H. B.: *Deviant Behavior in Defence of Self*, Academic Press, New York, 1980.
13. Kaplan, H. B.: Self-Attitudes and Deviant Behavior, *Youth and Society*, 14 (1982) 185—211.
14. Kaplan, H. B.: Self-Rejection and Explanation of Deviance, *Social Psychology Quartely* Vol. 49(2), (1986), 110—128.
15. Merton, K. R.: *Social Theory and Social Structure*, Gloncoe, Free Press, 1949.
16. Milosavljević, B.: *Socijalna patologija, »Svjetlost«*, Sarajevo, 1986.
17. Milutinović, M.: *Kriminologija*, Beograd, 1976.
18. Murray, F. G.: Marijuana Use and Social Control, *The Internat. Journal of the Additcions*, Vol. 21(6), (1986), 657—669.
19. Sergave, O. J.; Hastad, N. D.: Evaluating Three Models of Delinquency Causation For Males and Female, *Sociological Focus*, Vol. 18 (1), (1985), 1—17.
20. Smeja, M. C., Rojek, G. D.: Youthful Drug Use and Drug Subcultures, *The International Journal of the Addiction*, Vol. 21 (9—10). (1986), 1031—1050.
21. Sutherland, E., and Cressey, D.: *Principles of Criminology*, I. B. Lippincontt Company, Chicago — New York, 1949.

Branko Milosavljević: NEW COMPONENTS IN THE THEORIES OF
SOCIALLY UNACCEPTABLE ASPECTS OF BEHAVIOUR OF THE YOUTH

S u m m a r y

Theories already known (like subculture) as well as the new ones (theories of the social control and the self-rejection) of socially unacceptable aspects of behaviour of the youth are discussed in this work. Theories are based on the social-psychological categories which serve as the common denominator. In such a way socialization of the youth has been placed in the center of discussions dealing with explanations of the socially unacceptable aspects of behaviour of the youth.

In the theories discussed some topics (like over-emphasized role of the social-psychological components) are discussible. It seems possible that such defects could be overcome if the theories were based more on the basic components (dependent on the technology of class life and labour) than on correlations with the social-psychological categories exclusively. Moreover, the social-psychological categories derive from the technology of class life and labour in the contemporary society. For this reason further theoretical researches are necessary in this field.